להכרזה. דאמרינן בסנהדרין בגלו הן הנהנקין (דף פט.) אלבעה לריכין הכרזה לאחר שנענשו בנ"ד לריכין ג"ד להכרלה כך וכך נהרג פלוני בנ"ד על עבירה פלונית כדי לדדות את השומעין: **מושמטו וירקו נפקא.** ואחרה מלא יוסיפו[ט]: **מתני' משלשין בממון.** כדמפרש ואזיל: **גמ' מנהני מילי.** דכל אחד קופא את האלבעים: **רשע בחייבי מיתות.** אשר הוא רשע למות: **בחייבי מלקות.** אם בן הכות הרשע: **לאשר זמם.** שיקבל הנדון מלקות שלימה: **ממון מצטרף.** והרי קיבל מה שרלו להפסידו בין כולם: **מתני' שיזימו את עצמן.** שיזימו אותן בעסקי גופן ולא בעסקי הזורע והחרוג כדמפרש ואזיל: **באו אחרים.** שהעידו עליו בעדות הראשונים: **והזימו.** אלו השנים שהזימו את הראשונים הזימו גם את האחרונים: **אפילו.** אם הן מאה כתות זו אחר זו וכת אחת הזימתן כולן יהרגו: **איסטטיס היא זו.** הכת הזאת כת של עדות שקר וסטיא[ל] היא. כך נטלו עלה ביניהם להזיק את כל הנא להעיד עליו: **גמ' גופה של עדות.** גופן של עדים: **לענות בו שרה.** בשרשת עדים זוממין כתיב. שרה עדות המוסרת שהוסקרו משם: **בירה.** טרקלין גדול: **לנהורא בריא.** שמא מאור עיניהם של אלו בריא ולופין למרחוק יותר ממנו[ב]: **גמלא פרחא.** מין גמלים יש שהם קלים במרולתם כעוף הפורח: **ולא עוד אלא אפי' אמרו.** המזימין בערב שבת הרגו שהקדימו מוכתו יותר מן הראשונים: **הרי אלו.** הזוממין נהרגין ולא אמרינן בגברא קטילא אקהוד: **מאי טעמא דבעידנא דקא מסהדי.** כשבאו יום שלישי בשבת להעיד עליו אלמי גברא לאו בר קטלא שלא הועד עליו בבית דין ואילו הוה אמי ומודה הוה מיפטר נמלא שהם היו מחייבין מיתה את מי שאינו ראוי למות: **מאי קמ"ל.** דאע"ג דאיהו מיקטיל איהו מיקטלי תנינא במתני' בפרקין (דף ו:) גבי שנים רואין ב)אותם מחלון זה כו' הוא והן נהרגים: **מה שאין כן.** בהזמת עדי גמר דין: **ולא עוד כו'.** שאע"פ שאלו האחרונים מאחרים את זמן גמר דינו מ"מ מודים הן שביום שבאו הזוממין להעיד עליו בשלישי בשבת כבר היה דינו נגמר מאתמול ובגברא קטילא אקהוד: **וכן לענין השלומי קנס.** שהמודה בו פטור דינו נמי בזה כדיני נפשות ויש חילוק בין עדות גוף המעשה לעדות של גמר דין: **הכי גרסינן** בגו שנים ואמרו בחד בשבתא נגב וטבח ומכר ובאו שנים ואמרו בחד בשבתא עמנו הייתם אלא בתרי בשבתא נגב וטבח ומכר ולא עוד אלא אפי' אמרו בערב שבת שבת נגב וטבח ומכר ובאו שנים ואמרו בחד בשבתא נגב וטבח ומכר משלמין דבעידנא דקא מסהדי גברא לאו בר תשלומין הוא: **ופירושו** משום דהוה מצי למיפטר נפשיה בהולאה אשמכת דאינהו הוו מפסדי ליה. ודוקא קנס אבל בעדות ממון פטורין שהרי לא היו מפסידין אותו כלום אחר שהוא מחויב ועומד: **גברא בר תשלומין הוא.** כשהעידו אלו עליו כבר חייבוהו בית דין ואי הוה מודי לא הוה מיפטר שקדמו

אין העדים נעשים זוממין עד שיזימו עצמן. פי' עצמן של עדיס שיאמרו להם אתם במקום פלוני עמנו הייתם ולא שיזומו (ג) שיאמרו ההורג או הנהרג היה עמנו:

דבעידנא דאסהידו עדים לאו בר קטלא הוא. פ"ה משום דאי הוה מודה מיפטר ולא נראה דזה לא מצינו דאם כן כל חייבי מיתות בית דין יכול להודות ולפטור מ)עצמו ונראה לפרש לאו בר קטלא הוא פירוש קודם שנגמר דינו הוא דאמרא לא יבואו עדים ואם יבואו עדים לא יהא עדותן קיים ועוד שאסור להורגו עד שיגמר דינו וכשנגמר דינו כבר ודאי בר חיובא הוא הואיל וכבר באו עדים ומתקבל עדותן וההורגו פטור:

וכן לענין קנס. אבל ודאי לענין ממון לא דכשמעידין דנאר בשבת נגב ובאו שנים ואמרו דבערב שבת נגב ובחד בשבת עמנו הייתם ודאי אין משלמין ממון דבהאיא שעתא דמסהדי גנבא בר חיובא אע"ג דלגבי נפשות לא (ד) תלמנו לבר חיובא ג)דכל כמה דלא נגמר דינו מ)(נמי הוי בר חיובא משום שאינו ספק כל כך עדות) בממון [הוי] קרוב לודאי שיזומו עדים ויעידו ס אבל בעדות נפשות דבעינן דבשה ומקילה אז ודאי אמרינן דקודם שנגמר דינו לאו הוי בר חיובא:

איסטטית א)להכרזה ורבי מאיר הכרזה מישמעו ויראו נפקא: **מתני'** ב)משלשין בממון ואין משלשין במכות כיצד העידוהו שהוא חייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממין משלשין ביניהם אבל אם העידוהו שהוא חייב מלקות ארבעים ונמצאו זוממין כל אחד ואחד לוקה ארבעים: **גמ'** מנא ה"מ ג)אמר אביי נאמר [1]רשע בחייבי מלקיות ונאמר [2]רשע בחייבי מיתות ב"ד [3]מה להלן אין מיתה למחצה אף כאן אין מלקות למחצה ד)רבא אמר בעינן [3]כאשר זמם לעשות לאחיו וליכא אי הכי ממון נמי ממון מצטרף מלקות לא מצטרף: **מתני'** [3]אין העדים נעשים זוממין עד שיזימו את עצמן כיצד אמרו מעידין אנו באיש פלוני שהרג את הנפש אמרו להם היאך אתם מעידין שהרי נהרג זה או ההורג זה היה עמנו אותו היום במקום פלוני אין אלו זוממין ה)אבל אמרו להם היאך אתם מעידין שהרי אתם הייתם עמנו אותו היום במקום פלוני הרי אלו זוממין ונהרגין על פיהם ו)באו אחרים והזימום באו אחרים והזימום אפי' מאה כולם יהרגו רבי יהודה אומר ז)איסטטית היא זו ואינו נהרג אלא כת הראשונה בלבד: **גמ'** מנא הני מילי אמר רב אדא דאמר קרא [4]והנה עד שקר העד שקר ענה עד שתשקר גופה של עדות דבי ר' ישמעאל תנא [5]לענות בו סרה עד שתסרה גופה של עדות אמר רבא ח)באו שנים ואמרו במזרח בירה הרג פלוני את הנפש ובאו שנים ואמרו והלא במערב בירה עמנו הייתם חזינן אי כדקיימי במערב בירה מיחזא חזו למזרח בירה אין אלו זוממין ואם לאו הרי אלו זוממין פשיטא מהו דתימא ליחוש לנהורא בריא קמשמע לן ואמר רבא ט)באו שנים ואמרו בסורא בצפרא בחד בשבתא הרג פלוני את הנפש ובאו שנים ואמרו בפניא בחד בשבתא עמנו הייתם בנהרדעא חזינן אי מצפרא לפניא מצי אזיל מסורא לנהרדעא לא הוו זוממין ואי לאו הוו זוממין פשיטא מהו דתימא י)ליחוש לגמלא פרחא קמ"ל ואמר רבא י)באו שנים ואמרו בחד בשבתא הרג פלוני את הנפש ובאו שנים ואמרו עמנו הייתם בחד בשבתא אלא בתרי בשבתא הרג פלוני את הנפש ולא עוד אלא אפי' אמרו ערב שבת הרג פלוני את הנפש (א) נהרגין דבעידנא דקא מסהדי גברא לאו בר קטלא הוא מאי קמ"ל תנינא י)לפיכך (ב) נמצאת אחת מהן זוממת הוא והן נהרגין והשניה פטורה סיפא מה שאין כן בגמר דין איצטריכא ליה י)באו שנים ואמרו בחד בשבתא נגמר דינו של פלוני ובאו שנים ואמרו בחד בשבתא עמנו הייתם אלא בערב שבת נגמר דינו של פלוני ולא עוד אלא אפי' אמרו בתרי בשבתא נגמר דינו של פלוני אין אלו נהרגין דבעידנא דקא מסהדי גברא בר קטלא הוא י)וכן לענין תשלומי קנס באו שנים ואמרו בחד בשבתא גנב וטבח ומכר ובאו שנים ואמרו בחד בשבתא עמנו הייתם אלא בתרי בשבתא גנב וטבח ומכר משלמין ולא עוד אלא אפילו אמרו בערב שבת גנב וטבח ומכר משלמין דבעידנא דקא מסהדי גברא לאו בר תשלומין הוא באו שנים ואמרו בחד בשבתא גנב וטבח ומכר ונגמר דינו ובאו שנים ואמרו בחד בשבתא עמנו הייתם אלא ערב שבת גנב וטבח ומכר ונגמר דינו ולא עוד אלא אפי' אמרו מ)בחד בשבתא גנב וטבח ומכר ובתרי בשבתא נגמר דינו אין משלמין דבעידנא דקא מסהדי גברא בר תשלומין הוא: רבי יהודה אומר איסטטית היא זו כו':

אי

להצטרף כל אחד לוקה ארבעים: **מתני'** אין העדים נעשין זוממין עד שיזומו עצמן כו'. ראינו לרבותינו הגאונים ז"ל כי פירשו עד שיזומו עצמן דינו של פלוני ובאו ב' ואמרו בחד בשבא נגמר דינו [שבת] נגמר דינו ולא עוד אלא אפי' אמרו בתרי בשבא נגמר דינו אינן נהרגין דבעידנא דמשהדי גברא בר קטלא הוא דהא נגמר דינו מקמי הכי בזמן רב וכיון דנגמר דינו מקמי הכי בזמן רב כאילו הרוג מאותה (העד) [העת]. וכן לענין תשלומין וכו': באו אחרים והזימו העדים באו אחרים והזימו המזימין ובאו עוד אחרים והזימו מזימי המזימין כולן ימותו. פי' המזומין ג) כולן ימותו שאומרים לעולם עם האחרונים האמת עד שיזומו ד) ר' יהודה אומר איסטטית היא זו. פי' לא נכון הוא זה ה) והלא אותו היום הייתם עמנו הרי אלו זוממין ונהרגין על פיהן. ואמרינן בגמרא מנא הני מילי. אמר רבה דאמר קרא

לא א מיי' פי"ח מהל' עדות הלכה ז סמג עשין קי:

לב ב מיי' שם הלכה ח סמג שם עוש"מ מימן לח:

לג ג מיי' שם הלכה כ:

לד ד מיי' שם הל' ג ופ"כ הל' ה והל' ו עוש"מ מימן לח:

לה ה ו מיי' שם פי"ט הלכה ח סמג שם עוש"מ שם:

לו ז ח ט מיי' שם הל' ג סמג שם (עוש"ע שם):

תורה אור השלם

1. וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הָרְשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכֻּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר: דברים כה ב
2. וְלֹא תַקְהִו כֹּפֶר לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ אֲשֶׁר הוּא רָשָׁע לָמוּת כִּי מוֹת יוּמָת:
במדבר לה לא
3. וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ:
דברים יט יט
4. וְדָרְשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הֵיטֵב וְהִנֵּה עֵד שֶׁקֶר הָעֵד שֶׁקֶר עָנָה בְּאָחִיו:
דברים יט יח
5. כִּי יָקוּם עֵד חָמָס בְּאִישׁ לַעֲנוֹת בּוֹ סָרָה:
דברים יט טז

הגהות הב"ח

(א) גמ' הרג פלוני את הנפש הרי אלו נהרגין: (ב) שם לפיכך אם נמלאת: (ג) תוס' ד"ה אין וכו' ולא שיזומו ע"י אחרים שיאמרו ההורג: (ד) ד"ה וכן וכו' לא תדיננו לבר חיובא וכו' ספק כל כך בעדות בממון וקרוב לודאי:

רבינו חננאל (המשך)

והנה עד שקר העד עד שתשקר גופה של עדות. כלומר עד שישקר העד. וכן לענות בו סרה. אמר רבה ב) באו ב' ואמרו במזרח בירה הרג פלוני את הנפש ובאו אחרים ואמרו באותה שעה הייתם עמנו במערב בירה חזינן אי כי קיימי במערב בירה מצו חזו במזרח בירה האי דקטיל אינן זוממין דאמרינן הני דהני קושטא קאמרי ואם לא יכלי למיחזא הרי אלו זוממין ולא אמרינן נהורא (דהא') [דהני] בריא. וכן אם העידו ב' בבצפרא בחדא בשבא הרג פלוני את פלוני בסורא ובאו ב' ואמרו עמנו הייתם בו ביום בנהרדעא כו'. ואסיקנא לגמלא פרחא לא חיישינן. אמר רבא באו ב' ואמרו בחד בשבא הרג פלוני את פלוני ובאו ב' ואמרו בחד [בשבא] עמנו הייתם אלא בתרי בשבא הרגו ולא עוד אלא אפילו אם אמרו בערב שבת הרגו

עין משפט נר מצוה

נהרגין דבעידנא דקא משהדי גברא לאו בר קטלא הוא. כלומר כיון שעדיין לא נגמר דינו להריגה נהרגין עליו. אבל אם באו ב' ואמרו בחד בשבא נגמר דינו של פלוני ובאו ב' ואמרו בחד בשבא עמנו הייתם אלא בערב [שבת] נגמר דינו ולא עוד אלא אפי' אמרו בתרי בשבא נגמר דינו אינן נהרגין דבעידנא דמשהדי גברא בר קטלא הוא דהא נגמר דינו מקמי הכי בזמן רב וכיון דנגמר דינו מקמי הכי בזמן רב כאילו הרוג מאותה (העד) [העת]. וכן לענין תשלומין וכו': באו אחרים והזימו העדים באו אחרים והזימו המזימין ובאו עוד אחרים והזימו מזימי המזימין כולן ימותו. פי' המזומין ג) כולן ימותו שאומרים לעולם עם האחרונים האמת עד שיזומו ד) ר' יהודה אומר איסטטית היא זו. פי' לא נכון הוא זה ה) נלאה שהם היו מפרכים כילד כמו וכאחה לד נעשין זוממין אם יתרשו. ואמר דוקא כשאמרו המזימין עמנו הייתם. הלא"ה אפילו אחרשו אין נעשין זוממין ומיהא דקא תנא דיש כמה מינין בכ"מ: ג) לפי גירסת רבינו רבה בהני תרי מימרות קמאי י"ל קושית התוס' דקא קנו ד"ה הכא ועי' רע"ק כתן: ג) כלומר אותן שהזמה חלה עליהן כולן חייבין וכן מפורש בתוספתא ריש ט"ס שם שבמקום כולן פטורין לריך להגיה כולן חייבין כמו שגרס המגב"ן בחידושיו: ד) עי' רי"ף ורמב"ן בחידושיו: ה) כ"ה בערוך ליקוטים בשם רבינו:

גליון הש"ם

גמ' רבא אמר בעינן כאשר זמם. עיין בתוספות לה ע"א תוס' ד"ה וכן ובו' אבל בעדות נשמות. תמיהני למאי הוצרכו לזה ולא בפשוטו דבממון אף לזיכא עדים כלל אלא הוא בעצמו אומר לא כי אלא לחיבא בע"ש אי בכ' בשבת מ"מ ליכא דין הזמה דהעידו בבר חיובא דאף דבלא עדים לא היה הב"ד יכולים לחייבו מ"מ הוא בעצמו יודע האמת בר חיובא הוא ומוטל עליו לשלם משא"כ בקנס דלקוסטא דמלמא אינו מוטל עליו לשלם דב"ז שלא חייבוהו ב"ד אינו מחויב כלל. ועי' תוס' בתוספות דף לג ע"ב ד"ה לאו. וכן בד"ב דבמה יודע האמת שהרג לאו בר קטלא ואין עליו חיוב כלל להמית את עצמו וליכא חיוב רק ע"פ פסק ב"ד. והחילוק נראה נכון וכדוק בעזה"ר:

מוסף רש"י

משלשין בממון. אם שלשה עדים הן או ארבעה משלשין ביניהם, ב"ד נעשין שלש ביניהן להשוותם בפרעון איש לפי חלקו, אי נמי האי משלשין לשבא בעצמה הוא, מחלקין הפרעון בין שלשתן, וה"א נמי אם אדנא הן מרבעין (לעיל ג.) לשון חלוקה לפי חשבון הוא (כתובות קד.).

רבינו חננאל

מתני' משלשין בממון ואין משלשין במכות. פי' העידו עליו שחייב לחברו מנה ונמצאו זוממין זה נותן חמשים וזה נותן חמשים והו משלשין בממון. מאי טעמא דהני זוזי והני זוזי מצטרפי והוו להו כולהו מנה ונתקיים ועשיתם לו כאשר זמם הן זממו להענישו מנה לפיכך משלמין לו מנה. אבל מלקות דאי אפשר

עין משפט נר מצוה

לז א מיי׳ פכ״ב מהל׳ עדות הלכה ה סמג עשין קי טוש״ע ח״מ סי׳ לא סעיף ד:

לח ב מיי׳ שם פ״ב הל׳ ו סמג שם ולאוין ריג טוש״מ סימן לח:

לט ג מיי׳ שם הל׳ ב סמג שם טור חו״מ שם:

ד מיי׳ שם הל״ו טוש״מ שם:

מ ה מיי׳ שם פי״ח הל׳ ג טוש״מ שם:

מא ו מיי׳ שם פ״כ הלכה ג סמג שם טור ח״מ שם:

מב ז מיי׳ שם פ״ה הל׳ ג סמג לאוין ריג טוש״ע ח״מ סי׳ לו ס״ג:

תורה אור השלם

1. וְאִם אָסוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ: שמות כא כג
2. וְעָשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: דברים יט יט
3. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אֲחֹתוֹ בַּת אָבִיו אוֹ בַת אִמּוֹ וְרָאָה אֶת עֶרְוָתָהּ וְהִיא תִרְאֶה אֶת עֶרְוָתוֹ חֶסֶד הוּא וְנִכְרְתוּ לְעֵינֵי בְנֵי עַמָּם עֶרְוַת אֲחֹתוֹ גִּלָּה עֲוֹנוֹ יִשָּׂא: ויקרא כ יז
4. עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ בַּת אָבִיךָ אוֹ בַת אִמֶּךָ מוֹלֶדֶת בַּיִת אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן: ויקרא יח ט
5. עֶרְוַת בַּת אִשֶּׁת אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ אֲחוֹתְךָ הוּא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: ויקרא יח יא
6. עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמַת הַמֵּת לֹא יוּמַת עַל פִּי עֵד אֶחָד: דברים יז ו

רבינו חננאל

ואוקמה ר׳ אבהו לטעמא דר׳ יהודה בשקדמו והרגו הראשונה ולולי כן אפי׳ הראשונה אינה נהרגת. ההיא דמייתי סהדי ואישתקור אייתי אחריני ואישתקור אייתי שהדי אחריני אמר ריש לקיש הוחזקה זו. א״ר יוחנן אם היא הוחזקה כל ישראל מי הוחזקו כלומר כשרין הן כרבנן דמתניתין דאמרי כל זמן שלא הוזמו כשרין הן. ואמר לך ר׳ יוחנן אפילו ר׳ יהודה לא פסלינהו אלא דאמר אטו הני הוו בהדי הני והני בהדי הני דקא מסהדי הכי [ז] אבל הכא אפי׳ ר׳ יהודה מודה דכשרין מ״ט הני הוא דהוו ידעי בשהדותא אבל הני דאישתקור לא הוו ידעי. והלכתא כר׳ יוחנן. פי׳ הדר חזא (ליה ר׳) [לר׳] אלעזר בישות. החזיר פניו ריש לקיש ונסתכל בר׳ אלעזר בן פדת תלמיד ר׳ יוחנן בפנים רעות כלומר תשמע השמועות מפי ר׳ יוחנן ואינך אומרן משמו אילו הגדת לי כי ר׳ יוחנן אמר כך לא הייתי שונה בפניו: אין העדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין. תניא רבי [ח] אומר לא הרגו נהרגין הרגו אין נהרגין. א״ל אביו ק״ו הוא. א״ל לימדתנו רבינו שאין עונשין מן הדין דתניא ואיש אשר יקח את אחותו בת אביו או בת אמו אין לי אלא כו׳ ופשוטה היא. ואסיק׳ שאין עונשין מן הדין ואין מזהירין מן הדין. וכן בחייבי מלקיות אתיא רשע (הוא) [רשע]. כתיב בחייבי מיתות אשר הוא

מסורת הש״ס

ז) איסטטית היא. כרב אלפס פי׳ לשון סטיס (שבת דף פט:): חייבי מלקיות מנין. פי׳ מנין דאין לוקין עד שיגמר הדין על פיהם וא״ת ואמאי לא בעי נמי (ח) כן חייבי ממון מנין דאין משלמין ממון עד שיגמר דינו על פיהם וי״ל דכמו דבדיני נפשות דרשינן עד שיגמר דינו מקרא דנפש בנפש דכתיב בעדים זוממין כמו כן כתיב ממון בעדים זוממין דכתיב (ג) יד ליד לא יצא דמפקי מיניה (כתובות דף לב:) דממונא משלמין ולרשינן מיניה עד שיגמר הדין:

חייבי גלויות מנין. פירוש מנין דאין לוקין עד שיגמר דינו וקשיא דהא כשהעידו אחייבי גלויות הרי הן חייבי מלקות ואחייבי מלקות כבר גמרנו מרשע רשע ופ״ה דמהיא לא יליפינן אלא עדים הזוממין שהרשיעו הגדון (ד) ללקות או למיתה דהאי קרא דרשע רשע בעדותן כתיב אבל כשהרשיעו הגדון לגלות לא גמרינן:

אף השנים מזימין הג׳ ומנין אפי׳ הן מאה ת״ל עדים. תימה אימא דעדים אתא אפי׳ לארבעה (ה) ונמצא אחד קרוב או פסול יותר מן הג׳ דכתיבי בקרא אבל עפי מארבעה לא וי״ל דיון שכא אחת מזמת שתי כתות הוא הדין מאה: אמר

אי איסטטית היא זו אפי׳ כת ראשונה נמי לא אמר ר׳ אבהו שקדמו והרגו מאי דהוה הוה אלא אמר רבא הכי קאמר אם אינה אלא כת אחת נהרגת אי איכא טפי אין נהרגין הא בלבד קאמר קשיא ההיא איתתא דאתאי סהדי ואישתקור אייתי סהדי אישתקור אזלה אייתי סהדי אחריני דלא אישתקור אמר ריש לקיש הוחזקה זו א״ל ר׳ אלעזר (ו) אם היא הוחזקה כל ישראל מי הוחזקו זימנין הוו יתבי קמיה דרבי יוחנן אתא כי האי מעשה לקמייהו אמר ריש לקיש הוחזקה זו א״ל רבי יוחנן אם הוחזקה זו כל ישראל מי הוחזקו (ז) הדר חזיה לרבי אלעזר בישות אמר ליה שמעת מילי (ח) מבר נפחא ולא אמרת לי משמיה לימא ריש לקיש דאמר כרבי יהודה ורבי יוחנן דאמר כרבנן אמר לך ריש לקיש אנא דאמרי לך אפי׳ לרבנן עד כאן לא קא אמרי רבנן התם דליכא דקא מהדרא אבל הכא איכא הא דקא מהדרא ורבי יוחנן אמר לך אנא דאמרי אפי׳ לרבי יהודה עד כאן לא קאמר רבי יהודה התם דאמרינן אטו כולי עלמא גבי הני הוו קיימי אבל הכא הני ידעי בסהדותא והני לא ידעי בסהדותא: מתני׳ (ט) אין העדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין שהרי הצדוקין אומרים עד שיהרג (י) שנאמר [1] נפש [א] תחת נפש אמרו להם חכמים והלא כבר נאמר [2] ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו והרי אחיו קיים ואם כן למה נאמר נפש [ב] תחת נפש יכול משעה שקבלו עדותן יהרגו תלמוד לומר נפש [ג] תחת נפש הא אינן נהרגין עד שיגמר הדין: גמ׳ (יא) תנא בריבי אומר לא הרגו נהרגין הרגו אין נהרגין אמר אביו בני לאו קל וחומר הוא אמר לו לימדתנו רבינו שאין עונשין מן הדין דתניא [3] איש אשר יקח [את] אחותו בת אביו או בת אמו אין לי אלא בת אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו בת אמו ובת אביו מנין ת״ל ערות אחותו גילה עד שלא יאמר יש לי בדין אם ענש על בת אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו בת אביו ובת אמו לא כל שכן הא למדת (יב) שאין עונשין מן הדין עונש שמענו אזהרה מנין תלמוד לומר [4] ערות אחותך בת אביך או בת אמך אין לי אלא בת אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו בת אביו ובת אמו מנין תלמוד לומר [5] ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא עד שלא יאמר יש לי מן הדין מה אם הוזהר על בת אמו שלא בת אביו ובת אביו שלא בת אמו בת אביו ובת אמו לא כל שכן הא למדת (יג) שאין מזהירין מן הדין (יד) חייבי מלקיות מנין תלמוד לומר (טו) רשע רשע חייבי גלויות מנין אתיא רוצח רוצח תניא (טז) אמר רבי יהודה בן טבאי אראה בנחמה אם לא הרגתי עד זומם להוציא מלבן של צדוקים שהיו אומרים אין העדים זוממין נהרגין עד שיהרג הגדון אמר לו שמעון בן שטח אראה בנחמה אם לא (יז) שפכת דם נקי שהרי אמרו חכמים (יח) אין העדים זוממין נהרגין עד שיזומו שניהם ואין לוקין עד שיזומו שניהם מיד קבל עליו ר׳ יהודה בן טבאי שאינו מורה הוראה אלא לפני שמעון בן שטח וכל ימיו של ר׳ יהודה בן טבאי היה משתטח על קברו של אותו העד והיה קולו נשמע וכסבורין העם לומר קולו של הרוג אמר קולי שלי הוא תדעו למחר הוא מת אין קולו נשמע אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי דלמא בדינא קם בהדיה אי נמי פיוסי פייסיה: מתני׳ (יט) על פי [ד] שנים עדים או שלשה עדים יומת המת אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט הכתוב בשלשה אלא (כ) להקיש (כא) (שלשה לשנים) מה שלשה מזימין את השנים אף השנים יזומו את הג׳ ומנין (כב) אפי׳ מאה ת״ל עדים ר׳ שמעון אומר מה שנים אינן נהרגין עד שיהיו שניהם זוממין (כג) אף שלשה אינן נהרגין עד שיהיו שלשתן זוממין ומנין אפי׳ מאה ת״ל עדים (כד) רבי עקיבא אומר לא בא השלישי להקל אלא להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באלו ואם כן ענש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה על אחת כמה וכמה ישלם שכר לנטפל לעושי מצוה כעושי מצוה ומה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה (כה) אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה מנין אפי׳ מאה ת״ל עדים אמר

שקדמו והרגו. אם הכת הראשונה קודם שהגיעה כת שניה: מאי דהוה הוה. ולמה לי למיתני אלא כת ראשונה: אלא. משמע שיש עוד אחרת: אישתקור. הכחישו זה את זה בדרישות בית דין כשנדקדקו: אוחזקה זו. להגיא עדי שקר ולא נקבל עוד עדות אחרת: אם היא הוחזקה. לחזר אחריהם כל ישראל מי הוחזקו לשמוע לה שתחזיק את האחרים כשקרים: זמנין. פעם אחרת: הדר חזייה לר׳ אלעזר בישות. החזיר ריש לקיש את פניו ונסתכל ברבי אלעזר בפנים זועפות שהבין ריש לקיש ששמע ר׳ אלעזר דבר זה מפי רבי יוחנן וכשאמרה לו לא אמרה בשמו: דאמר כר׳ יהודה. במתניתין אישטטיות היא זו והוחזקה להזיש: דליגא דקא מהדר. שאין אדם מחזר אחריהם לשכרם ולהרגילם תמיד לבוא לבית דין ולהזיש את כל הבאים: דקא מהדרא. לבקש ולשכור עדי שקר: הני ידעי בסהדותא. אלו האחרונים ידעי בעדותה של זו: מתני׳ עד שיגמר הדין. אלא אם כן גמר תחלה הדין של הגדון ליהרג ואחר כך הוזמו: נפש בנפש. בעדים זוממין כתיב לא תחוס עיניך נפש בנפש: לעשות לאחיו. משמע שהרי אחיו עדיין קיים: יכול משקבלו עדותן. ובאה להם הזמה מיד קודם גמר דינו של גדון יהרגו: גמ׳ בריבי אומר. כך היה שמו (יב): הרגו. שלא הוזמו עד שנהרג הגדון על פיהם: חייבי מלקות מנלן. אמתניתין קאי דאמר אין עושין דין הזמה עד שיגמר הדין ויליף לה מנפש בנפש דמשמעי בחייבי מיתות חייבי מלקות מנלן העידוהו שחייב מלקות והוזמו מנלן דאין לוקין אלא אם כן גמר הדין תחלה על פיהם: חייבי גלויות מנלן. העידוהו שחייב לגלות והוזמו ותנן (יג) במתניתין סופג את הארבעים מנלן (יד) עד שיגמר הדין דהני הוחיל ולאו מדין כלאחר זמן קא מתרבו לא אתי מלקות דילהו מגזירה שוה דרשע רשע דמההוא לא יליפינן אלא עדים זוממין שהרשיעו הגדון ללקות (טו) (או למיתה) דהאי רשע רשע בעדותן כתיב: אראה בנחמה. לא אראה בנחמה וגמרא הפכו לברכה. פי׳ אראה בנחמה נשבע ימותו בניו ואראה בנחמתן: אם לא הרגתי עד זומם. שלא הוזם אלא אחד מהם והרגתיו: שהרי אמרו חכמים כו׳. מתניתין היא מה שניים אין נהרגין עד שיזומו שניהם (טז) דכתיב והנה עד שקר העד ואמר מר (שבועות דף ב:) כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים עד שיפרוט לך הכתוב אחד: אלא בפני שמעון. שאם יטעה יוליהו: כסבורין. הכלל (יח) בגילה או ביום ואינן רואין אותו: מתני׳ מה שניים אין נהרגין עד שיזומו שניהם. כדפרישית לעיל: ר׳ עקיבא אומר לא בא השלישי כו׳. לא הוצרך ללמדנו זאת דממילא ידעינן ששנים מזימין את השלשה שהרי השנים כשרים לכל עדיות וממילא ידעינן שאין זוממין עד שיזומו כולם שהרי כולם כאחד נעשו עדים וקרא כתיב והנה עד שקר העד ולא בא אלא להחמיר עליו שלא תאמר הואיל ובאו הוא היתה העדות מתקיימת לא יעשו בו דין הזמה לימדך הכתוב שאף הוא מן מקיימי דבר: על אחת כמה וכמה כו׳. (יט) שמצינו מדה טובה מרובה ממדה פורענות במדה טובה הוא אומר (שמות לד) (כ) נוצר חסד לאלפים במדת פורענות הוא אומר (שם) על שלשים ועל רבעים: בדיני

גליון הש״ם

רש״י ד״ה על אחת וכו׳ שמצינו מדה הטובה. עי׳ לקמן דף כג ע״א ברש״י ד״ה על אחת כמה וכמה:

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה חייבי מלקות וכו׳ ואמאי לא בעי נמי הכי חייבי ממון:

הגהות הגר״א

[א ב ג:] בכשנה נפש בנפש בל״ל (וכ״ה ברש״י ובספרי ועי׳ תוי״ט): [ד] בכשנה ע״פ שני עדים או [ע״פ] שלשה עדים יקום דבר כל״ל. והוא בדברים יט:

מוסף רש״י

הדר. ריש לקיש, חזיה לרבי אלעזר בישות. החזיר פניו ונסתכל בר׳ ר׳ יוחנן שמע לשון זה, וכשאמר לשון זה לא אמרה בשם ר׳ יוחנן לפיכך לא קיבלה הימנו (כתובות כה:).

המשך בעמוד הבא

רבינו חננאל (המשך)

רשע למות ובחייבי מלקיות כתיב והיה אם בן הכות הרשע מה בחייבי כריתות ובחייבי מיתות אין עונשין ואין מזהירין מן הדין כך חייבי מלקיות. בחייבי גלויות נמי אתיא רוצח רוצח. תניא אין העדים זוממין נהרגין עד שיזומו שניהן וכך אין לוקין ואין משלמין ממון עד שיזומו שניהן. הצדוקין היו אומרים אין העדים זוממין נהרגין עד שיהרג הגידון: על פי שנים עדים או שלשה עדים כו׳ עד מנין אפילו הן מאה ת״ל עדים. פי׳ כשם שגי׳ עדים מזימין ב׳ כך ב׳ מזימין ג׳ ומנין אפילו ק׳ שהעידו שב׳ באין ומזימין אותן ת״ל עדים. כלומר כי דין

ז) לפי גירסת רבינו אוחזה קושית הרי״ף ע״ש: ב) לפנינו הגירסא בריבי:

העדות מתקיימת בב׳ כמו שמתקיימת בק׳ נמצאת עדות ק׳ כעדות ב׳ כך לענין דין הזמה (ק״ב) [ק׳ וב׳] שוים

ח) [כתובות לו:], [כתובות כה:]. ג) [עי׳ פרש״י בספרדלין לו. ד״ה טבא], ד) סנהדרין נב:. ה) רש״ל אבא׳ נפש בנפש [והוא דבריה יט יזן בכל המקנה], ו) מולין יא:. ז) [לקמן יד. יז: סנהדרין נד. וש״נ ועי׳ תוס׳ סנהדרין נג: ד״ה הסתא], ח) [פסחים כד. יבמות כב:], ט) [סנהדרין נא:], י) [סנהדרין י. וש״נ], כ) תוגיגה טו: [תוס׳ סנהדרין פ״ו], ל) [עי׳ תוס׳ שבת יב: ד״ה רבי יתן], מ) [סנהדרין כח.], נ) ב״ב קט:, ס) [ל״ל להקיש שנים לשלשה כ״ל בהרא״ם], ע) סנהדרין ט. [ס.], פ) [עי׳ פרש״י בחולין יא: ד״ה ותמניא], צ) [לעיל ב.], ק) בס״א נוסף: דאין לוקין, ר) רש״ל מ״ו, ש) [דבריס יט], ת) בס״א: שומעין הקול, א) [ל״ל עושה וכ״כ בספרש״י דלקמן כג. ד״ה על אחת ע״ש שהאריך בביאור יפה], ב) [שיך לעיל במשנה], ג) גירסת רש״ל ומהר״ם יד ביד דמפקי, ד) רש״ל למלקות ממיתה, ה) [מהר״ם הגיה ומפרש].

ביצד העדים פרק ראשון מכות ו.

דיני נפשות. דכתיב [1]והלילו העדה ומהדרינן מזכותא: **אחד דיני ממונות.** נמי עדותן בטלה: **בזמן שהתרו בהן.** ודדיני נפשות כי אמרינן בטלה בזמן שהקרוב או הפסול נשתתף בעדות מתחלה להיות מן המתרין בעובדי עבירה: **אבל אם לא התרו בהן.** ולא כוונו להיות עדים בדבר לא בטלה עדות האחרים בשביל ראייתן של אלו דמה יעשו שני אחין שראו עם שלישי מן השוק באחד שהרג את הנפש: **גמ'** אמר רבא [2]והוא שהעידו כולם בתוך כדי דיבור. התם קאמרה מתני' מאה כשנים אבל אם העידו השנים ולאחר זמן העידו האחרים הרי הן כשתי כתות לכל דבר: **ולא אחד ואחד.** התחיל להעיד בתוך כדי דיבור של סיומו של חבירו: **הרוג יציל.** לרבי יוסי דאמר אף בלא התרו שלא נתכוון להעיד הוא מציל את הנדון מפני קורבה הרוג נמי יציל את הנדון שהרי גם הוא ראה והוא קרוב אצל עצמו: **כשהרגו מאחוריו.** מתקיימין כל המקראות שמחייבין את הרוצח ליהרג: **יקום דבר.** כתיב בהאי קרא שעשאן לכולם כשנים דהיינו העדים אבל לא בעושי הדבר: **היכי אמרינן לו.** לקרוב ופסול למבדקינהו אם מתחלה לעדות נתכוונו:

אמר רבי יוסי במה דברים אמורים בדיני נפשות אבל בדיני ממונות תתקיים העדות בשאר רבי אומר [3]אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות ואימתי בזמן שהתרו בהן אבל בזמן שלא התרו בהן מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש: **גמ'** אמר רבא [2]והוא שהעידו כולם בתוך כדי דיבור [4]אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא מכדי תוך כדי דיבור היכי דמי [5]כדי שאילת תלמיד לרב מאה טובא הוו אמר ליה [6]כל חד וחד בתוך כדי דיבור של חבירו: [7]רבי עקיבא אומר לא בא שלישי כו' ומה שנים כו': אמר ליה רב פפא לאביי אלא מעתה הרוג יציל כשהרגו מאחוריו נרבע יציל כשרבעו מאחוריו הורג ורובע יצילו אישתיק כי אתא לקמיה דרבא אמר ליה [1]יקום דבר במקיימי דבר הכתוב מדבר: [7]אמר רבי יוסי במה דברים אמורים וכו' מה יעשו שני אחים כו': היכי אמרינן להו אמר רבא [8]הכי אמרי' להו למיחזי אתיתו או לאסהודי אתיתו אי אמרי למיחזי אתו [9][10]מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש: איתמר אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי ורב נחמן אומר [11]הלכה כרבי:

מתני'

אמר רבי (6) יוסי במה דברים אמורים בדיני נפשות. פי' הקונטרס משום דכתיב והלילו העדה דמלוה לבטל העדות בקל כדי להגיל הנפש וקשה לפירושו דא"כ דיני ממונות נילף מינייהו דהא כתיב משפט אחד יהיה לכם ועוד דבדיני ממונות נמי כתיב ע"פ שנים או ע"פ שלשה ונקיים ג' לב' לכך פירש ר"י דבדיני נפשות שייך שפיר למילף משנים דעדותן בטלה משום דמה שנים כי נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה לגמרי ומעתה אינה מועלת לכלום הלכך בשלשה נמי כולם בטלים לגמרי אבל בדיני ממונות דשנים נמי כי נמצא אחד מהן קרוב או פסול השני אינו בטל לגמרי דחייב לו שבועה לכך [3][שלשה] נמי נמצא אחד מהן קרוב או פסול תתקיים העדות בשאר עדים: **אמר רבא והוא שהעידו כולם בתוך כדי דיבור.** [פ"ה]

והכא קאמרה מתניתין דמאה כשנים אבל אם העידו השנים ולאחר זמן העידו האחרים הרי הן שתי כתות עדים לכל דבר משמע דקאי אף לענין קרוב או פסול וקשה דהא משמע בסמוך לענין דין דקרוב או פסול אינו תלוי בהעדאה בתוך כדי דיבור אלא [12]בראיית מעשה גמרה עדותן אף כי העידו אחר תוך כדי דיבור דקאמר הרוג יציל לכך נראה דלא קאי רק אדין דעדים זוממין דקאמר עד שיזומו כולם ובהא קאמר דוקא כי העידו כולם בתוך כדי דיבור דזה הוי עדות אחד ובענין עד שיזומו כולם אבל העידו מקצתן בתוך כדי דיבור ומקצתן אחר כדי דיבור מ"כ הוי שתי כתות ולא בענין עד שיזומו כולם [13] אבל לענין נמצא אחד קרוב או פסול אף אם נמצא מהני שהעידו לאחר כדי דיבור עדותן בטלה ומ"ת מ"ש ויש לומר שנא דדוקא גבי נמצא אחד מהן קרוב או פסול חשיב כאחד עדות כשהעידו לאחר כדי דיבור משום שהם אומרים אמת ומ"כ עדותן התחיל מראייה שלהם וראייה שלהם היתה בנתא אחת עם העדים אבל בעדים זוממין שאינן אומרים אמת אם כן לא נא עדותן אלא כשיעידו בנתא דין וכיון דלא העידו בנתא אחת רק לאחר כדי דיבור לא משגיחן כאחד עדות כן נראה למשי"ת: [14]**אלא** מעתה הרוג יציל. פירוש שהוא שונא של רובעו בעל מפני שהוא שונא ושונא פסול לעדות [ועיין תוס' יבמות כה. ד"ה הוא וכו' באריכות]: **נרבע יציל.** מפני שהוא שונא של רובעו בעל אונסו ולא נראה דהא מוכח פ"ק דסנהדרין (דף ע: וסס) דנרבע לאנסו כשר לעדות ויש לישב דמנרבע לרצונו פריך דבהכי איירי קרא דכתיב ומתו גם שניהם דהיינו בלשון ולהכי פריך יציל הנרבע אפילו יש עדים הרבה בדבר ולא מפני ששונאו כיון שהוא לרצונו אלא מפני שהוא [15]קרוב לעצמו וקשה דבמסכת סנהדרין (שם) אמרינן פלוני רבעני לרצוני הוא ואחר מצטרפין להרגו וי"ל דהני מילי כי ליכא שהדותא מעצמא דרבעו לרצונו וליכא שהדותא אלא מהוא עצמו ואחר ולכך פלגינן לדיבוריה דלגבי דידיה לא מהימנין ליה דקרוב הוא אצל עצמו אבל הכא דאיכא עדים שנרבע לרצונו ומעדותן נקרא רשע ופסול לעדות ואין אנו נריכין לעדותו כלל ועוד אמר הר' יוסף בבור שור דפריך הכי נרבע שהוא קרוב לרובע יציל וכן הרוג שהוא קרוב להורג יציל[16]: **היכי** אמרינן להו. קאי אדיני ממונות בשלמא אדיני נפשות לא קשה היכי אמרינן כו' דניחזי אנן אם התרו בו הקרוב ופסול אם לאו אלא פריך בדיני ממונות דליכא התראה:

לאסהודי אתיתו. קשה דאם כן לא יהרג אדם לעולם דהקרובים יבואו ויאמרו לאסהודי אתיתן ופירש רבינו תיים כהן דאמרינן לעדים כשרים לאסהודי עם הפסולין אתיתו או למיחזי אתיתו אלא הפסולין ואי אמרי הכשרים למיחזי אתיתו אלא הפסולים אז לא הוי עדותן בטלה אפילו אם נמצא אחד מהן קרוב או פסול אבל אי אמרי לאסהודי אתיתו עם הפסולין הוי עדותן בטילה ומכל מקום תימה קשה היאך יהיו גם העדים כשרים נאמנים לומר לאסהודי אתיתן כדי לבטל העדות הוו ליה כחוזר ומגיד כיון שכבר העידו וי"ל דסברא (ב) דכיון דבאין בנתא דין עם הכשרים עכשיו נראין הדברים שמתחלה כולהו לאסהודי קא אתו דהוכיח סופן על תחלתן:

שמואל אומר הלכה כרבי יוסי. קשה היאך מלינו ידינו ורגלינו כשוטתנין גט שיש במעמד קרובים והיה לנו לומר דעדות הכשרים בטל ואי דומיא דדיני נפשות דשרינן אשת איש שיש בה מיתת בית דין ועבד דפריש לעיל (ג) גבי עדות נפשות שייך נמי בגט וגם לרבי נמי קשה שפעמים יתכוין אחד מן הקרובים להעיד לכן נראה לר"י דגם לר' יוסי לא אמרו דעדותן בטלה אלא דוקא באותן שמעידים בפני ב"ד אבל בשביל ראייה לחודה לא וא"ת א"כ מאי פריך הרוג יציל והא אינו הולך להעיד בבית דין ואומר הר"י דודאי מתחלה היה סבור הש"ס לרבי יוסי כי נמי אינן באין להעיד בב"ד עדותן בטלה ומשני במקיימי דבר הכתוב מדבר כלומר כשבאין לקיים הדבר בבית דין אמר רבי יוסי נמצא אחד מהן קרוב או פסול דעדותן בטלה ואם תאמר א"כ מאי פריך לעיל מה יעשו שני אחין וכו' והלא אין שום חשש אם לא יבאו להעיד בבית דין כדפירשתי ויש לומר משום דפעמים שלא ידע זה בזה ויעיד האחד אע"פ שכבר העיד אחיו ב"ד ואפילו אירע לאחר כדי דיבור מכל מקום עדותן בטלה משום דמקשינן שלשה לשנים (ד) נמצא קרוב או פסול בזה אחר זה אע"פ דלענין הזמה בענין תוך כדי דיבור היו

מתני'

אתיתו אי אמרי לאסהודי אתו נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אי אמרי למיחזי אתו [9][10]מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש: איתמר אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי ורב נחמן אומר [11]הלכה כרבי:

מתני'

כולם אבל העידו מקצתן בתוך כדי דיבור ומקצתן אחר כדי דיבור מ"כ הוי שתי כתות ולא בענין עד שיזומו כולם [9] אבל לענין נמצא אחד קרוב או פסול אף אם נמצא מהני שהעידו לאחר כדי דיבור עדותן בטלה וא"ת מ"ש ויש לומר שנא דדוקא גבי נמצא אחד מהן קרוב או פסול חשיב כאחד עדות כשהעידו לאחר כדי דיבור משום שהם אומרים אמת ומ"כ עדותן התחיל מראייה שלהם וראייה שלהם היתה בנתא אחת עם העדים אבל בעדים זוממין שאינן אומרים אמת אם כן לא נא עדותן אלא כשיעידו בנתא דין וכיון דלא העידו בנתא אחת רק לאחר כדי דיבור לא משגיחן כאחד עדות כן נראה למשי"ת: [14]**אלא** מעתה הרוג יציל. פירוש שהוא שונא של רובעו בעל מפני שהוא שונא ושונא פסול לעדות [ועיין תוס' יבמות כה. ד"ה הוא וכו' באריכות]: **נרבע יציל.** מפני שהוא שונא של רובעו בעל אונסו ולא נראה דהא מוכח פ"ק דסנהדרין (דף ע: וסס) דנרבע לאנסו כשר לעדות ויש לישב דמנרבע לרצונו פריך דבהכי איירי קרא דכתיב ומתו גם שניהם דהיינו בלשון ולהכי פריך יציל הנרבע אפילו יש עדים הרבה בדבר ולא מפני ששונאו כיון שהוא לרצונו אלא מפני שהוא [15]קרוב לעצמו וקשה דבמסכת סנהדרין (שם) אמרינן פלוני רבעני לרצוני הוא ואחר מצטרפין להרגו וי"ל דהני מילי כי ליכא שהדותא מעצמא דרבעו לרצונו וליכא שהדותא אלא מהוא עצמו ואחר ולכך פלגינן לדיבוריה דלגבי דידיה לא מהימנין ליה דקרוב הוא אצל עצמו אבל הכא דאיכא עדים שנרבע לרצונו ומעדותן נקרא רשע ופסול לעדות ואין אנו נריכין לעדותו כלל ועוד אמר הר' יוסף בבור שור דפריך הכי נרבע שהוא קרוב לרובע יציל וכן הרוג שהוא קרוב להורג יציל[16]: **היכי** אמרינן להו. קאי אדיני ממונות בשלמא אדיני נפשות לא קשה היכי אמרינן כו' דניחזי אנן אם התרו בו הקרוב ופסול אם לאו אלא פריך בדיני ממונות דליכא התראה:

לאסהודי אתיתו. קשה דאם כן לא יהרג אדם לעולם דהקרובים יבואו ויאמרו לאסהודי אתיתן ופירש רבינו תיים כהן דאמרינן לעדים כשרים לאסהודי עם הפסולין אתיתו או למיחזי אתיתו אלא הפסולין ואי אמרי הכשרים למיחזי אתיתו אלא הפסולים אז לא הוי עדותן בטלה אפילו אם נמצא אחד מהן קרוב או פסול אבל אי אמרי לאסהודי אתיתו עם הפסולין הוי עדותן בטילה ומכל מקום תימה קשה היאך יהיו גם העדים כשרים נאמנים לומר לאסהודי אתיתן כדי לבטל העדות הוו ליה כחוזר ומגיד כיון שכבר העידו וי"ל דסברא (ב) דכיון דבאין בנתא דין עם הכשרים עכשיו נראין הדברים שמתחלה כולהו לאסהודי קא אתו דהוכיח סופן על תחלתן:

שמואל אומר הלכה כרבי יוסי. קשה היאך מלינו ידינו ורגלינו כשוטתנין גט שיש במעמד קרובים והיה לנו לומר דעדות הכשרים בטל ואי דומיא דדיני נפשות דשרינן אשת איש שיש בה מיתת בית דין ועבד דפריש לעיל (ג) גבי עדות נפשות שייך נמי בגט וגם לרבי נמי קשה שפעמים יתכוין אחד מן הקרובים להעיד לכן נראה לר"י דגם לר' יוסי לא אמרו דעדותן בטלה אלא דוקא באותן שמעידים בפני ב"ד אבל בשביל ראייה לחודה לא וא"ת מ"ש מאי פריך הרוג יציל והא אינו הולך להעיד בבית דין ואומר הר"י דודאי מתחלה היה סבור הש"ס לרבי יוסי כי נמי אינן באין להעיד בב"ד עדותן בטלה ומשני במקיימי דבר הכתוב מדבר כלומר כשבאין לקיים הדבר בבית דין אמר רבי יוסי נמצא אחד מהן קרוב או פסול דעדותן בטלה ואם תאמר א"כ מאי פריך לעיל מה יעשו שני אחין וכו' והלא אין שום חשש אם לא יבאו להעיד בבית דין כדפירשתי ויש לומר משום דפעמים שלא ידע זה בזה ויעיד האחד אע"פ שכבר העיד אחיו ב"ד ואפילו אירע לאחר כדי דיבור מכל מקום עדותן בטלה משום דמקשינן שלשה לשנים (ד) נמצא קרוב או פסול בזה אחר זה אע"פ דלענין הזמה בענין תוך כדי דיבור היו

(א) [שבועות לב. ע"ש], (ב) [שבועות לב. ע"ש מיר כ: גדרים פז. ב"ק עג: ב"ב קכט:], (ג) ל"ל א"ר יוסי וכו' מהר"ש, (ד) ל"ל רבי אומר וכו'. מהר"ש, (ה) ל"ל עדותן מתקיימת. מהר"ש, (ו) מה יעשו כו' פיסקא בפ"ע. מהר"ש, (ז) [ומבדר להן], (ח) גירסת מהר"ש, (ט) גי' רש"ל דראייית מעשה גמרה, (י) זה הדיבור וד"ה נרבע הד"ל. מהר"ש, (כ) גי' מהר"ש רבא ופסול לעדות ומיהו קשה כו' אמר רבא כו' מפני שאדם קרוב אצל עצמו וי"ל, (ל) [ועי' תוס' יבמות כה. ד"ה הוא וכו'].

תורה אור השלם

1. לא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל עָוֹן וּלְכָל חַטָּאת בְּכָל חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר: דברים יט טו

גליון הש"ס

גמ' אחד דיני ממונות. עי' שבועות דף לה ע"ב תוד"ה אי: תוס' ד"ה אמר רבא וכו' אבל לענין נמצא כו'. עי' סנהדרין לא ע"ב תוד"ה שנ"ש:

מוסף רש"י

מבר נפחא. ר' יוחנן דמקרי בר נפחא בגולה הש"ס, כמו (ב"מ פה:) מתן עייל בר נפחא, נראה לאוריי לתניא של ר' יוחנן הוי נפחא ולהכי מקרי בר נפחא, ואית דמפרשי בר נפחא על שם יופיו (סנהדרין צו:). בריבי אומר. לא יעשינן מנו, אלא אחד גדול בדורו היה ועל שם כך נקרא בריבי, כדאשכחן בכילד מעברין בעיבורין (נג.) אמר ר' אושעיא בריבי, וכפ"ב (חולין כח.) ר' אלעזר הקפר בריבי (חולין יא:). הרגו. קודם שהחמו, אין נהרגין. דכתיב כאשר זמם, ולא כאשר עשה (שם. וכ"ה לעיל ב: ודברים יט יט). שאין עונשין מן הדין. מדין קל וחומר. דיני ממונות ומלות עשה והלכות עבודה ופסולי קדשים אתה למ"ד מק"ו, אבל לא אזהרות ועונשין (חגיגה יא:). שאין מזהירין מן הדין. מקל וחומר, אם על בת אביו שלא בת אמו האסיר, על בת אביו ואמו לא כל שכן (יבמות נב:) אף על פי שאדם דן קל וחומר מעצמו, אינה מזהרה ללאו (פסחים כד:). תלמוד לומר רשע רשע. כתיב בדיני נפשות (במדבר לה) אשר הוא רשע למות, וכתיב בחייבי מלקות (דברים כה) והיה אם כן הכות הרשע (סנהדרין לג:). אם לא הרגתי עד זומם. שלא הוזם הוא לבדו (חגיגה טז:). עד שיהרג הנדון. קודם הזמה ואחר כך החמו, שהיו דורשין נפש בנפש כאמור בעדים זוממין, אמרו להן חכמים והלא כבר נאמר כאשר זמם לעשות לאחיו ועדיין אחיו קיים, ולמה נאמר נפש בנפש, שאין נהרגים עד שיגמר הדין של נידון קודם שהוזמו (שם). ואין לוקין. אם העידוהו שחייב מלקות, עד שיזומו שניהם. ליף לה מקראי והכא עד שקר העד ואמר מר (סוטה ג:) כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים (שם). אלא בפני שמעון. שאם יטעה ילמדהו (שם). לא בא השלישי להקל כו'. דממשמע שנאמר על פי שנים עדים, כל שכן שלשה, למה נאמר אז שלשה עדים, אלא להחמיר עליו ליתן חומר בעדי שקר, שבשלישי זה אע"פ שלא היה זה נידון על פיו למיתה, שהרי בשנים שהעידו תחלה נמי היה נידון, אפילו הכי עשה הכתוב את דינו כיולא בהן, שאם החזיר יהרג אף השלישי מפני שנטפל לעובדי עבירה (סנהדרין ט:). על אחת כמה וכמה כו'. דקי"ל מדה טובה מרובה ממדת פורענות, הלכך קל וחומר הוא (שם). [ע"כ שייך לענין קודם] כדי שאילת תלמיד לרב. שלוש עליך רבי כדאמרינן בפרק מרובה (עג:) כי לית ליה לר' יוסי כדי שאילת תלמיד לרב כו' (רשב"ם ב"ב קכט:).

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אמר ר' יוסי. נ"ב ע"ל בתוס' סוף דף זה בד"ה בדיני: (ב) ד"ה לאסהודי וכו' וי"ל דסברא הוא דיין: (ג) ד"ה שמואל וכו' דפרשית לעיל. נ"ב בד"ה מ"ר יוסי: (ד) **בא"ד** דמקשינן שלשה לשנים לענין נמצא:

רבינו חננאל

ואוקמ' למחני' בזמן שקו' כולן כל אחד מהן העיד בתוך כדי דבור של חברו דקי"ל תוך כדי דיבור כדיבור דמי וכאילו כולן בבת אחת העידו ואינן יכולים האחרונים לומר כי הראשונים הן שחייבוהו ואנחנו לא עשינו כלום: כיון ששנינו מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה אף ג' נמצא א' מהן קרוב או פסול כו'. ואקשינן אי הכי לא תתקיים עדות לעולם שהרי ההרוג מגיד עם העדים על ההורג והנה הוא קרוב [1] מבטל העדות ויציל ההורג. ודחי' כגון שבא והכהו הכאת מות מאחריו שאינו מכיר מי הכהו כדי להעיד אלא העדים הן בלבד שראוהו והן המעידין עליו וכן הנרבע כיוצא בו כשרבעו מאחריו ולא ראהו. ואקשינן הורג (והנרבע) [והרובע] שאי אפשר לומר שלא ראו אם יודו ינצלו ותבטל העדות כולה שהרי נכללו עמהן קרובין. ואוקמ' על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר במקיימי דבר הכתוב מדבר. כלומר אם נמצא במעידי עדות קרוב או פסול בטלה העדות אבל בבעלי הדין לא. מדחזינן לרבא דהוא בתרא מפרש טעמא דרבי (שמעון) [שמעינן] מינה דהילכתא בוותיה שבירא ליה. ודאמר רבי במשנתנו בזמן שהתרו בהן אמר

---

(1) נראה דל"ל והנה הוא קרוב אצל עצמו יבטל העדות יכו': (2) כרש"ל כ' שנראה מפי' ר"ח ז"ל בפי' הזה וכ"ש: (3) דבדי ר"ח אלו מוכחין מתי' דרמב"ן ובר"ן:

רבא היכי אמרינן להו כלומר (אין) [איזו] דרך זו התראה ששנה במשנתנו. ואמר אמרינן להו למיחזי אתיתו שמא שמעתם צעקה ורצתם לראות מה היא ולא לעדות נקבצתם ונזדמן לכם וראיתם שזה הרג או נזדמן לכם וראיתם שזה הלוה לזה כך וכך ממון אם כן ראיתם מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש תיבטל העדות בכך והן לא באו להעיד אלא לראות בלבד. ועמד הדבר כי אין העדות מתבטלת אלא אם אומרים להעיד נתכוונו ונתקבצו לכך ונמצא א' מאלו שנהוועדו לעדות קרוב או פסול. ויש מי שמפרש כי בזמן ההגדה אומרים להן לראות באתם (אין) [או] להגיד העדות באתם. ויש על הפירוש הזה [2] פירכא ולא חפצנו להאריך. אמנם הדבר שקבלנו מרבותינו הוא שפירשנו. וקי"ל כרבי דאמר רב נחמן הלכתא כרבי ועוד דהא רבא מפרש לטעמיה. ודייקא מתני' בעדות ממון עדות על פה דומיא דעדות נפשות אבל עדות בשטר לא מיפרשא הכא כל עיקר וקי"ל בעדות בשטר תתקיים העדות בשאר וכדחזקיה דאמר בגמרא דגט פשוט (דף קסב:) מילאהו בקרובים כשר [3] וכבר פירשנוהו במקומו:

---

(1) [ע"ש] (2) [ע"ש] (3) [ע"ש] (4) [ע"ש] (5) [ע"ש] (6) [ע"ש] (7) [ע"ש] (8) [ע"ש] (9) [ע"ש] (10) [ע"ש] (11) [ע"ש] (12) [ע"ש] (13) [ע"ש] (14) [ע"ש] (15) [ע"ש] (16) [ע"ש]